

na dalje — je vpliv duhovnega gospodstva na katoličane vmrtuden in papeštvu moč razrušena.“ „Nujna potreba je dalje — tako beseduje dalje nemški Amerikanec — že zdaj vpeljati obligatorični civilni (svetni) zakon, to je, da je veljaven le tisti zakon, ki ga zaročenca skleneta pred posvetno gosposko; v cerkvi potem še poročiti se znata ali pa ne, to je in vladi vse eno; starokatoličanom pa pravice braniti varovati, je dolžnost Nemške vlade bila, kajti starokatoličani so jedro prihodnje nemško-narodne cerkve. Na Nemškem dozdej ni sicer čez 50.000 starokatoličanov, v Švajci pa kakih 25.000; altudi luteranstvo je iz začetka le počasi napredovalo, naposled pa se je vendar polovica Evrope papežu odtrgala. Al „starokatoličanstvo“ se mora v naukih svojih in bogočastji še predrugačiti, če hoče, da se bode zdatno širilo po svetu; v cerkvenih rečeh morajo tudi občine in posvetni ljudje veljavno besedo imeti; vogelni kamen vsej tej novi stavbi pa mora nazadnje še to biti, da se celibat odpravi, to je, da se duhovni smejo ženiti. To bode mnogo katoliških duhovnov privabilo „starokatoličanstvu“, in oženjeni ne morejo več nazaj v prejšnji ultramontanski tabor. Vse to skupaj — prerokuje Bismarkov organ — bode podrlo papeževo svetlost in veljavo njegovo, in na razvalinah katoliške cerkve povzdignila se bode cela vrsta samostojnih narodnih cerkvá.“ —

Še veliko več je h koncu preteklega leta v imenovanem časniku pisaril Amerikanski Nemec, al, ker to, kar smo iz tega sestavka posneli, je jedro vsega, bode zadostovalo našim bralcem, da vidiijo, kako Bismark iz Berolina svojo mrežo vleče čez vso Evropo, kjer ima povsod zvestih strežajev, ki mu pomagajo razbijati svetinje katoliške vere.

Groza strese človeka, ako pomisli, kaj bode konec vsega tega! Po pravici je tedaj obrnjena pozornost vsega sveta v državni zbor Dunajski, ki je dobil še nekoliko nemških cerkvenih postav v razpravo, in kar jih še manjka, dodali mu jih bodo poslanci Bismarkovega dubá. Žaloigra se je že začela.

Mnogovrstne novice.

* 23.000 delalcev brez dela — se potika zdaj na Dunaji; med temi je 8000 ključarjev, 2000 mizarjev, 3000 strugarjev, 1400 kovačev, 4000 krojačev, 2000 barvarjev, 2000 pekov, 1300 krznarjev itd. To so nasledki lanskega denarnega poloma in toliko hvalisane Dunajske razstave. Liberalno ministerstvo imenuje to „volkswirtschaftlichen Aufschwung“, naši mladoslovenci pa „gospodarski napredek.“ Liberalizem se je res pod „srečno zvezdo“ rodil!

* Državnih posojilnic menda ne bode veliko, če je res, kar časniki pišejo, da za veliko Česko deželo se napravi samo ena v Pragi v podružnici nacionalbanke. Vsaj vendar ne bo več del onih 80 milijonov prišel Dunajskim borsjakom na pomoč?

* Na Erdeljskem in vzlasti v izhodnih krajih, v okraji Braševskem (Kronstadt) grozovito razsajajo črne kozé. V Braševem, mestu z 40.000 prebivalci, pomrje vsak teden najmanj po 40 ljudi. Mrliče kar brž na pokopališče peljejo in zakopljejo.

* S prsi vkup zrašena dvojčeka, pod imenom „Siameška brata“, po vsem svetu znana zato, ker sta se po vseh mestih kazala, sta unidan umrla; drugi je za prvim umrl čez 2 uri.

* Strašna lakota je v Indiji; nadloge so tem večje, ker tudi reke vsahnujejo in pitne vode zmanjkuje.

Deželni zbori.

Deželni zbor Goriški.

Najzanimivše reči izmed obravnav v poslednjih 2 sejah (16. in 17. t. m.) so te: za ceste in mostove se je dovolilo kakih 17.000 gold., nekaj več ko polovica za Laški del dežele, ostalo pa za Tominski in Sežanski okraj.

V predzadnji seji je poročeval Dottori (v imenu dotičnega odseka) o zadevi ministerskega razpisa (od 10. decembra l. l.), s katerim se je rešila lanska zborova peticija zastran deželnih kot učnih jezikov v naših srednjih šolah. Še nikoli ni šel iz naše dežele tako obširen in natančen spis v zadevi jezikov do viših oblastnij, kakor pride ta pot; pa tudi kaj tako krepkega in ostrega ni še dal menda noben zastop od sebe. Dobro pol ure, če ne več, je bral Dottori svoj pa dr. Deperis-ov skupni elaborat, v katerem se sè svinčeno-tehtnimi razlogi podirajo vsi sofizmi in puhli argumenti ministerskega razpisa. Nekateri ministri razlogi se vjemajo s tistimi, s katerimi se je preteklo jesen pri Vas na Kranjskem skušala opravičiti preuredba srednjih šol. Poseben argument za Gorico je ta, da so tu 3 narodnosti (tudi Nemci!), toraj da bi bilo treba napraviti troje gimnazijev in troje realk!! Kar se tiče Nemcev, pravi Dottori-eva peticija, da jih je v vseh Goriških šolah skup samo 50. In za to peščico hoče imeti g. minister poseben gimnazij in posebno realko! (Ti Nemci pa niso domačini, in če so, znajo vsi tudi italijanski.) Mislili so poprej nekateri zborniki poslati prošnjo za vpeljanje narodnih jezikov obema zbornicama državnega zbora, al pozneje so se premislili in sestavljena je zdaj na adresu vsega ministerstva. Od ministra za uk apeluje tedaj naš zbor na ministerski svet. Ni nadejati se, da naša dežela z omenjeno prošnjo kaj doseže, in sicer tem manj, ker je tako ostra; al vsaj vedeli bodo gospodje, kako je pri nas; da ni namreč tako, kakor nepoklicani ljudje sporočujejo, ampak tako, kakor deželni zastop trdi in dokazuje. — Peticijo je zbor sprejel enoglasno.

Skoraj enako obširna in mojstersko izdelana je odsekova zavrnitev vladinega odgovora na interpelacijo zastran nepostavnosti, ki so se jih krive storili uradniki v deželni cenilni komisiji za uravnava davkov in pa zastran previsokih cenitev v priobčeni tarifi. Sestavil je temeljiti elaborat dr. Pajer. Ko ga je prečital, zgodilo se je nekaj, kar še nikoli popred v našem zboru. Vsi nazoči zborniki so zaklicali „dobro“ in skor vsi laški poslanci so vstali in šli poročevalcu izraziti priznanje in zahvalo s podajanjem roke. Konec Pajerjevega spisa je ta, da — ker so nepostavnosti dokazane in ker niso vladini organi postave prav tolmačili, naj bi vlada ves priobčeni elaborat deželne cenilne komisije uničila kot na napačni podlagi sestavljen; in da naj bode deželnemu odboru naročeno, da naj z vsemi ustavnimi sredstvi na to dela, da se od vlade razglašena krivična cenitev zemljišč itd. prenaredi. Tudi ta nasveta sta enoglasno potrjena.

Gledé vladinega odgovora na interpelacijo zastran deželnega šolskega svetovalstva je sprejel zbor 16. t. m. naslednjo resolucijo (dotičnega odseka poročevalec Deperis): „Z imenovanjem ekonomično-administrativnega referenta, ki bi imel sedež v Trstu pri namestništvu, je vlada našo deželno postavo, če ne po črki, pa po duhu prelomila. Kar vlada (s centralizovanjem) namerava, je nepotrebno in nekoristno. Deželni odbor ima nalog, z vsemi ustavnimi sredstvi po-

* Se ve da, kjer bivajo 3 Nemci, ondi je že „narod nemški“ doma, in §. 19. se jim kliče na pomoč! Vred.

tezati se za samostalnost deželnega šolskega sveta Goriskega.“

Zadnja točka dnevnega reda v zadnji seji je bil Dolijakov nasvet zastran prevravnave deželnega odbora. Ta nasvet se pa ni obravnaval; ker ni bilo nazočih dveh tretjin poslancev; vzvidelo se je poročevalcu gosp. D. svoj nasvet nazaj vzeti. — Pa tudi ko bi se bil potrdil, bi bil obveljal še le po preteku sedanje volilne dôle, to je, čez 2 leti. D. ima toraj še zmirom čas, spraviti svoj predlog (kateri ni zadel na posebne zadržke), na dnevni red v prihodnji sesiji. — Proti eni uri popoldne 17. januarija se je zbor sklenil.

Deželni zbor Kranjski.

V 11. in zadnji seji 13. dne t. m. je deželni glavar naznanil, da je baron Karol Wurzbach sprejel volitev za uda deželne komisije zemljiškega davka; potem je priobčil ravno došli dopis c. k. deželne vlade zaradi zadreg, v katere so Šent-Jernejški farani prišli zaradi vremenskih nesreč. Vsled tega dopisa je seja za pol ure prenehala, da je finančni odsek skupno z odsekom za pretresovanje deželno-odbornega delovanja to zadevo pretresel in potem po poročevalcu dr. Suppanu predlagal: naj se v proračunu deželnega zaklada znesek za elementarne nesreče od 5000 povikša na 10.000 gld., deželni odbor naj pa ministerstvo poprosi zdatne podpore iz državnega zaklada, ob tej priliki pa naj tudi povdarja potrebo, vendar enkrat pričeti Dolenjsko železnico zidati, da si ubogi prebivalci zamo-rejo kaj prisluziti, in konečno, naj se vlada naprosi, se na silne te zadrege ozirati pri odpisovanju in iztirjevanju davkov. Grof Margheri je z ravno tako odkritosrčno kakor krepko besedo te predloge priporočal v govoru, ki se je tako-le glasil: *)

„Jaz sem prosil besede k 5. odstavku poročila deželnega odbora; v tem odstavku je le resnici približevajoč se popis one nesreče, ki je 29. julija u. l. mnogo občin Novomeškega in Krškega okraja zadela. Ne bom vas, gospoda, trudil z natančnim popisom te nevihte in nasledkov njenih, kar Vam je že tako znano deloma po privatnih sporočilih, deloma po javnih časnikih; le toliko naj pristavim, da noben popis strahovite te nesreče ne more popolnoma opisati, kajti ondi, kjer so bili poprej cveteči vinogradi, lepa polja in travniki, videti je zdaj le golo skalovje ali nanós brebirja, tako, da ne bo le pridelek na teh krajih za več let slabši, temveč veliko posestev je za vse čase vničenih. Komaj pa se je ta nesreča zvedela po deželi, nemudoma so posamesni ljudomili in javni zavodi prihiteli nesrečnikom na pomoč, in posebno hranilnica Ljubljanska jim je darovala lep donesek s 3000 gold. Naj mi je dovoljeno v imenu tako hudo zadetih vsem onim, ki so se vdeležili nabiranja milodarov, hranilnici Ljubljanski in deželnemu odboru javno izreči svojo zahvalo. Tudi deželna vlada v Ljubljani se je s pripoznanja vredno marljivostjo in hvalevredno naglostjo obrnila do c. kr. ministerstva za pomoč iz državnega zaklada. Lakonični odgovor, katerega se je ministerstvu na to prošnjo dati poljubilo, leži pred nami v poročilu deželnega odbora; — al ministerstvo dalo je še drug odgovor, ki ga ne najdemo v tem poročilu, in ta je, da so se ne le zaostali, ampak, kar sicer ni navada bila, tudi tekoči davki za leto

1873 intabulirali, s tem pa davkeplačevalcem še huja bremena naložila; to pa so bremena, ki so tem težja, ker so nepotrebna in neopravičena.

Nočem preiskavati, ali se je to povečanje davkov na podlagi ustavne postave ali pa le na podlagi kake ministerske ordonance zgodilo, kajti tukaj ni mesto za to. Al ne morem si kaj, da ne bi Vas, gospôda, opozoril na nenravnost (immoralitêto), ki se razodeva v takem postopanju vlade, da ona znano in dokazano uboštvo ljudstva, ki ne more plačati davkov, porabi v to, da iz tega za-se majhen dobiček vjame! Jaz obžalujem, da vlada, ki je ravnokar za borso, ki je vsled lastne njene krivde na kant prišla, 80 milijonov gld., — za skaženo svetovno razstavo 16 milijonov gold., — za povikšano plačo uradnikov 5 milijonov gld. čudno lahko na razpolaganje dala, ne vinarja ni imela za to, da bi bila na pomoč prišla nekaterim občinam, ki so v strašno nesrečo pahnjene ne po svoji krivici, ampak po vremenski nevihti. Jaz ne bom stavil nobenega nasveta; hotel sem le po eni strani izraziti svojo zahvalo vsem dobrotnikom nesrečnih krajev, po drugi pa razodeti svoje obžalovanje, da se vlada pač prav dobro zaveda onih pravic, katere ima o iztirjevanju davkov, a da je popolnoma pozabila dolžnosti, katera ima do ljudstva, ki davke plačuje.“ (Dobro, dobro! na levi strani.)

Vsi gori navedeni odsekovi predlogi so obveljali.

Potem se je obravnavalo poročilo o deželno-odbornem delovanju leta 1873. To priliko je dr. Zarnik porabil, napadati deželni odbor, češ, da pri uradovanju se poslužuje bolj nemškega jezika in da slovenščino rabi le za „paradegaul“. Da to ni resnica, dokazal je najprej deželni glavar vitez Kaltenegger sam, povdarjaje, da se o tem vsakdo more prepričati iz aktov, potem je dr. Bleiweis dr. Zarnikove rekriminacije ostro zavrnil ter konstatiral, da deželni odborniki niso vajeni „paradegaul“ jeziti kakor dr. Zarnik, ki se v zboru skor samo v take reči vtika, da jaha „paradegaulna“; konečno je še Deschmann opravičeval deželni odbor o svojem uradovanju. In ko je potem dr. Zarnik skušal sukati svoje besede, češ, da ni mislil deželnih odbornikov, ampak le uradnike deželne, je dr. Bleiweis dokazal, da dr. Zarnik hoče nož, s katerim je rezal na dva kraja, zdaj obrniti samo na eno stran, in še enkrat je deželni glavar vitez Kaltenegger sam povdarjal, kako skrbno gleda deželni odbor na uradovanje v slovenskem jeziku, da nemški odloki dohajajo le v Kočevje, v Belopeč in na nemške vloge. Konečno še dr. Costa dokazuje, da pritožba dr. Zarnikova ni prav nič opravičena, česar se vsakdo lahko prepriča iz aktov.

Da poročilo o deželno-odbornem delovanju v 1. seji slehernega zborovanja pride poslancem v roke, je deželni zbor po nasvetu barona Apfaltrerna sklenil, gledati na to, da se poročilo poprej konča in hitro tiska.

Dalje je deželni zbor vsled poročila o deželno-odbornem delovanju sklenil sledeče:

1. Ponoviti prošnjo do slavne vlade za izdatno podporo za javne ljudske šole na Kranjskem.

2. Deželnemu odboru se naklada, deželnemu zboru staviti predloge, kako bi se zveksali dohodki za šolski zaklad.

3. Nadalje pretresovati in deželnemu zboru poročati, ali bi ne bilo koristno, da se šolnina na javnih ljudskih šolah na Kranjskem odpravi.

4. Deželnemu odboru se naklada, po vsi moči skrbeti, da se dela za posušenje Ljubljanskega močvirja po obeh bregovih Ljubljane kar pred izvršijo.

5. Darila, odločena v deželnem zakoniku II. leta 1870, št. 142, se pripoznajo vsakemu, kdor skaže, da

*) Za gotovo smo zvedeli, da je grof Margheri od nekega prenapetega poslanca iz vrste ustavoverske zaradi tega govora ostro grajan bil, češ, da se ministerstvo le božati mora, a ne napadati, ker je meso iz našega mesa in duh iz našega duha. — To tedaj je „liberalizem“ in domoljubje ustavoversko!

je tam imenovano zvér oziroma steklega pesa, kakorkoli usmrtil.

6. Deželnemu odboru se naklada, pretresovati in deželnemu zboru staviti predloge, kako bi se pospeševal posel, spadajoč v področje občin, in kako bi se polajšala po novih naredbah občinam nastajajoča bremena.

7. Slavno c. k. ministerstvo za trgovino se naprosi, naj vodstvu Rudolfove železnice naroči, da svoj kolodvor v Ljubljani odpre za splošno sprejemanje popotnih in blagá.

8. Deželnemu odboru se naklada, skrbeti za to: da se tiste ceste, katere so deželo že mnogo stale, dodelajo in javni rabi oddajo.

9. Deželni odbor naj temeljito preišče in deželnemu zboru predlaga, ali in kako bi se izpeljala cesta iz Litije čez Lipinsko bukovje.

10. Deželnemu odboru se naroči, ako je mogoče, s podvzetnikom nemškega gledišča se pogoditi tako, da prihodnjič na prošnjo dramatičnega društva 13 deželnih lož za slovenske predstave in poleg štirih dosedanjih večerov še dva delavniška večera na mesec za slovenske predstave v gledišču temu društvu prepustiti.

11. C. k. vlada se naprosi, vsaj za vsako okrajno glavarstvo namestiti okrajnega zdravnika.

12. Deželnemu odboru se naklada, vse v izvršitev teh sklepov potrebno včiniti.

Ob priliki obravnave o deželno-odbornem delovanju je Tavčar nasvetoval, naj se prihodnjič v poročilo vzame izkaz vsega odpisanega davka po skupnih zneskih okrajnih glavarstev, in naj deželni odbor še posebno pozvé, zakaj se v Radoljskem okraju ni odpisalo davkov; — dr. vitez Savinschegg je predlagal, naj deželni zbor hvaležno priznava, da se je kmetijstvo Kranjsko zdatno podpiralo iz državnega zaklada, — dr. Bleiweis je predlagal, naj se, gledé na to, kolika bremena se nakladajo županijam, deželni odbor obrne do c. k. deželne vlade, naj bi ona učinila, kar je treba, da bi se županijam policijski posel, ki jim dohaja po občinski postavi od 17. svečana 1866. leta s posluževanjem žandarmerije na prid občne varnosti polajšal; — baron Apfaltrern je nasvetoval, naj deželni odbor dela na to, da se postava od 2. januarija 1869. leta zaradi velikih občin izvrši nemudoma; — dr. Poklukar je predlagal, naj deželni odbor skrbi za to, da se zaostala dela pri deželnem knjigovodstvu nemudoma dodelajo, in da se strogo postopa zoper uradnike, kateri bi svoje dolžnosti ne spolnili; — dr. Razlag nasvetuje, pregled vseh med deželne uradnike in služabnike vsako leto razdeljenih nagrad naj se prihodnjič vzame v poročilo o deželno-odbornem delovanju, in gledé na razsajajoče bolezni (kozé) se je pri nagradah na sekundarje ozirati. Vsi ti predlogi so obveljali pri glasovanju.

Zarad notranje oprave realke je deželni zbor pooblastil deželni odbor, s pridržkom uravnave doneskov mestnih in deželnih za novo opravo in pripravo učnih pripomočkov za višo realko in s pridržkom povračila tega, kar bi se morebiti iz deželnega zaklada gledé te uravnave preveč plačalo, iz deželnega zaklada za celi strošek alikvotni donesek izplačati.

Murnik poroča o predlogu dr. Poklukarja zastran Loško-Tržaške in Ljubljansko-Karlovaške železnice in stavi v imenu gospodarskega odseka sledeče predloge, katerim je deželni zbor tudi enoglasno pritrdil, namreč te-le: 1) Ces. kralj. deželna vlada naj blagovoli pospeševati napravo za našo deželo in celo državo velevažnih železnic iz Loke v Trst in iz Ljubljane čez Dolenjsko v Karlovec s posebnim ozirom na Novomesto, in 2) c. kr. vlada naj pri nadaljevanju železnic iz Loke na severne kraje gleda po-

sebnost tudi na to, da se po krajši poti doseže zveza juga s severom in ker se to najprej doseže, če se Loka s cesarjevič-Rudolfovo železnico v Celovcu ali v Lauen-
dorfu zveže, se vlada naprosi, naj pri odločevanju te železnične črte gleda posebno na najmarljivejši obrtnijski trg vojvodine Kranjske, to je, Tržič.

Prošnja občanov iz Skрила, Zgornjega in spodnjega Gola zaradi podpore za cestna dela se je izročila deželnemu odboru v rešitev.

O predlogu dr. Razlaga, ki se glasi tako-le: „Da se zboljšajo razmere ljudskega šolstva na Kranjskem in da se v okoliščini nevarnosti preseljevanja znatne množine učiteljev v sosedne dežele, se naroča deželnemu odboru, naj potrebna sredstva prevdarja ter v prihodnjem zasedanju o tem poroča in nasvete stavi“, je v imenu šolskega odseka poročal Lavrenčič in je nasvetoval, naj se Razlagov predlog izroči deželnemu odboru v prevdarek in poročanje prihodnjemu deželnemu odboru.

Katastralni občini Šturiji v Postojnskem okraju se je zaradi šolske stavbe dovolil 50% občinski priklad za leta 1874, 1875, 1876.

Potem sta se potrdila računski sklep za leto 1872 in proračun normalno-šolskega zaklada za l. 1874. Pri tej priliki se je prošnja nemškega učiteljskega društva za enakomerno plačo Kranjskih učiteljev z učiteljem v Doljni Avstriji deželnemu odboru s tem, da naj v tej zadevi dogovorno z deželnim šolskim svetom prihodnjemu deželnemu zboru poroča in nasvete stavi; potem ste se prošnji občin v Dvoru in v Strugah za podporo zaradi šolskih stavb izročili deželnemu odboru s tem, naj se ozira na nje če mogoče; — in siroti Ivani Mašekovi se je 50 gold. miloščine dovolilo.

Konečno je deželni zbor sklenil, naj se c. kr. ministerstvu priporoča prošnja občin sodnijskih okrajev Ribnica in Vélíke Lašice, da se ločite iz okrožja c. kr. okrožne sodnije v Novem mestu in da bi prišli pod deželno sodnijo v Ljubljani.

S tem je deželni zbor Kranjski svoja opravila končal. Deželni glavar vitez dr. Kaltenegger, ozi-
raje se na marljivo delovanje tega zborovanja, našteva glavniše izdelke te sesije in se poslancem zahvaluje za trud njihov na blagor domovini, vladnemu zastopniku pa za podporo in zakliče z vsemi poslanci presvitlemu cesarju trikrat „slava“! — C. k. vladni svetovalec vitez Roth odzdravlja v imenu vlade, dr. Bleiweis pa v imenu vseh poslancev in z njih glasno pritrditvijo izreka zahvalo deželnemu glavarju za brezstransko in vpljudno, vseskozi izvrstno vodstvo mnogobrojnih razprav dotekle sesije.

Naši dopisi.

Iz Gorice 23. jan. — V eni poslednjih sej tukajšnjega deželnega zbora je odgovoril vladni komisar interpelaciji zastran samostalnosti tukajšnjega deželnega šolskega sveta (glej „Novice“ štev. 3); v predzadnji seji (16. dne t. m.) je zbor sprejel precej ostro resolucijo v tej zadevi, ki ima namen ustaviti prenarodbo v deželnem šolskem svetovalstvu. Al kaj se zgodi? Tisti dan po sklenjenem deželnem zboru so se prenarodbe „in optima forma“ vpeljale! Kakor se danes po Gorici pripoveduje, bodo imele šole na Goriškem od 1. februarja t. l. naprej te-le nove nadzornike: Deželni nadzornik za srednje šole bo g. Anton Stimpel (ki je že bil nadzornik za vse Primorsko pred l. 1869); deželni nadzornik za vse slovenske ljudske šole in za učiteljsko izobraževališče bo slavnoznani g. Anton Klodič; laške ljudske šole bo nadzoroval ud deželnega šolskega sveta, g. Ferd. Gatti. —